

SIONULU ROMANESCU

fóia besericésca, literaria si scolastica.

Vien'a,
15. Maiu
1866.

Sionulu rom. ese de dóue ori prě luna, in 1. si 15. a
lunei, cuprindendu o cóla si diumetate. Pretiulu pre
unu anu e 4 fl. v. a., pre diumetate de anu 2 fl. v. a.
Pentru tiere afara de Austri'a se mai adauge portulu
postalu.

Nu
10

Prenumerarea se face la redactiune in seminariulu
gr. c. centralu din Vien'a (Schönlaterngasse Nr. 10),
si la p. t. domni corespundinti. Tóte epistolele sunt
de a se tramite la redactiune francate. Corespundin-
tiile nepublicate se voru arde. Scrisori anonime nu
se primescu.

Anulu
II.

CUPRINSULU: Desvoltarea chiamarei preotiesci prin deprinderea sufletului in artea meditatiunei. (urm.) — Protopapadichi'a lui P. Maioru (urmare.) — Nederimarea casatoriei legale in casu de adulteriu. — Statulu si stramutariile religiuariile ale Romaniloru din scaunulu Mediásiului (urmare.) — Invetiamentulu nostru poporalu. — Corespundintia: Nagy-Kend (neindestulare si binefaceri respinse.) Fenesiu pre Ampoiu (o rectificare.) — Sciri din provinci'a nostra besericésca). — Literatura. — Ochire prin lumea politica. — Varietati.

Desvoltarea chiamarei preotiesci prin deprinderea sufletului in artea meditatiunei.

(urmare.)

Cu câtu e mai importanta facia cu prosperitatea tempurana si fericirea eterna a omenimei cutare profesiune, cu atátu mai mare, resoluta si evidinta chiamare trebuie se aiba imbraçiosiatorii aceleiasi spre realizarea scopului finale a profesiunei lor. Profesiunile profanelumesci, adeca literarie, industriarie, legelative, jude-tiari seau militare, tóte si-desvólta aptivitatea lor sub firm'a „tempului marginitu;“ si totusi chiamarea medulariloru acestoru profesiuni se probédia prin deosebite esamene rigoroése seau prin executarea cutarui capu-de-opera: dar óre imbraçiosiatorii carierei seau profesiunei preotiesci, ai acelei profesiune, carea singura pórtá firm'a „eternitatiei,“ se nu pórté in sinulu si sufletulu lor sentiulu resolutu alu chiamarei lor celei sublime? Preotulu, — despre a carui'a profesiune díce s. Gregoriu: „Ars artium, regimen animarum,“ ear s. Gregoriu Naziansenu: „Scientia scientiarum mihi videtur hominem regere,“ — se nu fia invapaiatu de zelulu ardinte alu chiamarei sale? —

Nimene se nasce preotu, ci devine; póte avé cineva celea mai bune insusiri recerute spre statulu preotiescu, ci pentr'aceea inca nu-i preotu, fiendca insusirile trebuie desvoltate, perfeptiunate si prefacuate in chiamare. Ear cine cunósce fluctuositatea caracterului omenescu si sborulu pasiuniloru disordinate a animei omenesci, nu se va incumetá a aserá, cumca unu elevu de 18—20 ani alegundu-si — desí din voia libera — carier'a preotiesca, acumu câtu s'a detiermuru la acestu pasiu, a si doveditu, cá are chiamare spre statulu preotiescu; nu, departe se fia! Ma nu dícu multu de voiu afirmá, cá multi absolvédia cursulu teologicu, incaruntiescu in statulu preotiescu, ma si moru cá preoti, far de a fi avutu adeverata chiamare preotiesca. Eu intielegu preoti devotati causei mantuirei sufleteloru, ear nu farisei; intielegu pastori, cari-su gat'a a-si pune sufletulu pentru turm'a lor si incredintiata, ear nu neimiti.

Obligamentele preotului sunt nenumarate si grele, precumu sunt feliurite si intetitorie si lipsele sufleteloru; pentru-aceea si sentiulu chiamarei preotie-

sci trebuie se corespunda tuturor obligamenteloru impreunate cu statulu preotiescu si se se estinda la tóte lipsele spirituale ale turmei crestinesci, si de se negrignesse numai unu ramu alu profesiunei preotiesci, chiamarea nu-i deplinu adeverata, ostenelele preotului nu producu fruptele dorite. Se mi-fia iertatu a aduce órecáte-va exemple, desí „exempla sunt odiosa!“ — Cutare tene-ru dupa absolvirea cursulu teologicu, for de a se fi convinsu prin meditatiuni adunce in decursulu vietiei seminariale despre chiamarea sa la statulu celibatului, — din cauza, cá nu-i suride speranti'a de a poté face vreo partita stralucita in casatori'a sa, seau ametítu de nimbulu gloriei demnitatiloru pre carier'a celibatului mai rapede imbraçiosiane, seau inspaimentatu de greutatile vietiei casatoricesci si familiare, — se arunca orbisui pre carier'a cea coltiurósa a celibatului, si asia individulu cu talente si insusiri frumoése provediutu, care cá preotu casoritu ar fi fostu speclulu preotului zelosu si moralu, cá preotu celibe dar for de chiamare devine scandalulu turmei sale, profanarea si prostituirea statului preotiescu; prin urmare se adeveresce intr'insulu aksiom'a: „Corruptio optimi pessima,“ ma adesea si sentinti'a trista dar adeverata a unui'a s. parinte: „Quis vidit aliquando sacerdotem poenitentem!“ — Cutare preotu sierbesce s. liturgia cu tóta atentiunea si pietatea animei, dar i-mórte a concioná; inse in asta privintia cugeta cá a facutu destulu chiamarei sale, déca dispune se se cetésca „cazani'a“ prin cantorele. — Ear altui'a preotu i place a ingropá, si a binecuventá mesele; dar s. liturgia asia si-o ciotrica, câtu neci elu insu-si intielege, ce voesce se díca, cu atáta mai puçinu poporulu, pana candu si bietulu poporu inca e de acea parere: cá ceea ce díce pop'a elu nu-i de lipsa nencungiuravera se intieléga, destulu i cá le aude Domnedieu tóte. — Se fia destule aceste exemple dintre celea multe.

Chiamarea preotului se desvólta prin cumpanirea matura a inaltei sale misiuni, ear acést'a se póte efeptuí prin exercitiulu meditatiunei profunde despre insemnatarea statului preotiescu cea otaritoria preste sórtea omenimei tempurana si eterna cumu si a obligamenteloru sacre preotiesci. Lips'a unirei sufletului preotiescu cu Domnedieu prin meditatiune o indegetédia si s. Gregoriu Naziansenu prin cuventele: „Precumu sufletulu trupului, ramurile arborelui trunchiului, si radiele trebuie se fia unite sórelui, cá se si-traga potere de la acela: asia trebuie se fia unita si mintea nóstra lui Ddieu.“

— „Apropia-ti-ve de Ddieu, dice profetulu, si ve ve-ti luminá si faciele vóstre nu se voru rustná.“ De câte ori resuflámu, de atâte ori trebue se ne aducemu aminte de Ddieu! Suspinulu aduncu alu psalmistului in ps. 108: „Fericitu e barbatulu, care meditédia in legea Domnului diu'a si nóptea,“ inca ponderositatea meditatiunei o accentuédia.

Semtiulu chiamarei celei inalte se va sterni in sufletulu preotului, déca va meditá mainainte de tóte despre demnitatea lui cá sacrificante la altariulu Domnului. Preotulu standu langa altariulu imperatului imperatiloru functiunédia cá locutienetoriulu lui Christosu a Fiiului lui Ddieu, fiendea Christosu e deodata si sacrificiulu si sacrificantele; pentr'aceea dice preotulu: „Acest'a-i trupulu meu, acest'a-i sangele meu,“ nu dice: „Acest'a-i trupulu lui Christosu, acest'a-i sangele lui Christosu.“ Ma se póte dice, cá precumu odinióra s'a intrupatu Mantuitoriulu nostru I. Christosu in sinulu celu virginalu alu Maicei preacurate cá pre unu altariu, in care a inceputu Christosu sacrificiulu rescumperarei genului omenescu, umilindu-se a descinde din tronulu marirei sale celei eterne in sinulu vergurei umilite: asia si in manile preotului dupa pronuntiarea cuventeloru de Christosu prescise se pface pana si vinulu in scumpu si santu trupulu si sangele Domnului; pentru aceea demnitatea misiunei preotului cá sacrificante la altariulu Domnului se póte asemena demnitatiei preacuratei vergure Marie cá Nascátore de Ddieu. Preotulu aduce sacrificiu pentru intregulu genu umanu rescumparatu prin sangele Mnelului nevinovatu; asiadar nu pentru unulu seau doi, ci pentru tóta suflarea depre pamentu; trebue se aiba dar atát'a amóre càtra genulu omenescu, (pre care Christosu intr'atát'a l'a iubitu, câtu viéti'a si e-a datu pentru dinsulu, precandu unu picuru din sangele lui Christosu ar fi fostu destulu pentru mantuirea a tóta lumea,) cá déca cá omu nu póte face altu sacrificiu, macaru se se apropie invapaiatu de semtiulu chiamarei sale cu sufletu si anima curata spre sacrificarea acelu'i'a, a caruia sange precumu pecatele a tóta lumea asia si ale dinsului le sterge. — Recugetandu preotulu singuru acést'a functiune a misiunei sale, trebue se-i fulgere si strabata prin anima si sufletu unu cutremuru: cá óre dispusu este sufletesce si trupesce cu demnitate receruta, spre a infaciosiá persón'a cea divina a lui Christosu? Semtindu-se vreodata nedemnu, lu-va doré sufletulu si lu-va mustrá conscienti'a; seau de nu, i semnu tristu si invederatu, cá seau n'a fostu resaritu delocu seau s'a vesceditu in pieptulu lui flórea chiamarei preotiesci implantata p'rin spiritulu lui Christosu. — Si déca vomu recugetá si celealalte oblegamente ale preotului facia cu turm'a s'a cea sufletésca, adeca cà dinsulu este vestitoriulu cuventului adevverului eternu, judecatoriulu, mediculu, si parintele mangaitoriu alu sufleteloru întórse càtra Ddieu; déca vomu privi misiunea subluma a preotului standu langa asternutulu crestinului scaldatu in sudorile reci ale mortiei, care se lupta de o parte cu lumea insielatória si cu diabolulu, ce nu-i dà repausu neci in lupt'a mortiei, ear de alt'a parte cu dorerile sfasiatórie, si totodata lu-inspaimenta si judecat'a lui Ddieu cea otaritória preste etern'a sórte a sufletului seu: trebue se se cutriere umerii acelor'asi, cari sunt in sórtea Domnului chiamati, de sarcin'a chiamarei celei grele!

Chiamare divina e de lipsa spre acurat'a implinire a acestei misiuni ceresci si totusi fientieloru omenesci incredintiate; ear de semtiulu acesteia nu se póte invapaiá sufletulu preotului numai singuru prin meditatiune,

precumu apare si din cuventele santului Ieronimu (ad Celant.): „Eligatur tibi opportunus et aliquantum a familiae strepitu remotus locus, in quem veluti in portum quasi ex multa tempestate curarum te recipias, et excitatos foris cogitationum fluctus, secreti tranquillitate componas. Tantum sit divinae legis studium, tam crebrae cogitationum vices, tam firma et pressa de futuris cogitatio, ut reliqui temporis occupationes facile hac vacatione compenses. Nec hoc ideo dico, quod te retraham a tuis; imo id agimus, ut ibi discas, qualem tuis praebere te debeas.“ Déca se va poté inaltia sufletulu preotului pre aripele meditatiunei la culmea conscientiei inaltei sale chiamari, atunci cadindu in genunchi inaintea Mantuitoriului n. I. Chr., (care conformu cuventeloru sale de la Ioanu 20: „Precumu m'a tramisu pre mine Tata-lu, si eu ve tramitu pre voi“, a insarcinatu statulu preotiescu cu frumós'a si sant'a misiune de a reduce pre omu la culmea marirei sale celei sublume, de unde a ratecitu, si de a curati si polei sufletulu omenescu prin medilócele legi lui Christosu, pentrucá in perfectiunile lui cele marginite se potemu cá intr'o cautátore privi perfectiunile lui Ddieu cele nemarginite si mai presusu de totu conceptulu omenescu) se va sterni in sufletulu preotului devotatu causei celei sante a mantuirei genului omenescu amórea fierhinte a chiamarei sale preotiesci.

Prosperitatea nemidlocita a fiacarei asociatiuni si cea midlocita a soçietatii omenesci, — spre care scopu finale trebue se nesuésca si se se concentredie intreprinderile asociatiuniloru si profesiuniloru, — numai atunci se póte ajunge, déca membrii, cari dupa sioptirea vocii conscientiei, carea e si vocea lui Ddieu, au pasitu in lantuitulu cutarei soçietati, sunt invapaiati de o amóre purcésa din convingerea sufletului si a animei càtra scopulu nemidlocitu si midlocitu a respectivei soçietati. Seau cá se vorbimu in limb'a chiara a praesei, medulariulu soçietatii literarie atunci si numai atunci vá conlucrá se se dee opuri bune la lumina in campulu literaturei fia eclesiastice fia profane, déca elu insu-si — cá celu ce-i convinsu, cumca singuru scienti'a demna de acestu nume curatiesce atmosfer'a orisonului genului omenescu de nuorii intunecosi ai nescientiei, si aprinde lumin'a binefacutória a desvoltarei intielesuale — va amá scienti'a cá pre unu nutrementu pretiuitu a ingeniului omenescu, si cá pre unu vehiculu puternicu a civilisatiunei neamului omenescu; industriasiulu numai atunci va asudá diu'a nóptea intru esecutarea intreprinderi sale, déca — recunoscundu industri'a de unu sorginte nescaveru alu inbunetatirei starei materiale si inflorirei staturiloru si popóreloru — elu insu-si va lucrá in sfer'a profesiunei sale industriale din predilectiune càtra profesiunea sa omenimei binefacutória; soldatulu numai atunci se va luptá cu resemnatiune sub standartulu imperatului si a patriei sale, déca — avendu sufletulu intrarmatu cu credinti'a càtra domnitoriulu seu si anim'a invapaiata de ardórea amórei patriei sale — din amóre càtra profesiunea sa cea nobila i-gat'a a-si sacrificá si viéti'a mai voiosu, decâtu a se lapedá de standartulu, carui'a i-este unitu cu credinti'a juramentului. Asia si preotulu, acestu atletu a lui Christosu, juratu spre aperarea credintiei crucei mantuitorie, numai atunci va aperá cu eroismu recerutu si resolutu murii cerescului Sionu incontr'a invasiuniloru deosebite ale secului nostru luminatu, déca — recunoscundu religiunea, a carei'a vestitoriu este, de singur'a temelía statornica a existintiei soçietatii omenesci, de regeneratória genului omenescu, de uniculu falinariu aprinsu in sufletulu omu-

lui prin schintéu'a amórei ddiiesci si conducatoriu de nai'a omenimei insarcinata cu clenodiéle pretiuite ale sufletului pintre valurile spumegante ale marei vietiei pamentene càtra portulu nemoririi eterne, — va fi aprinsu sufletulu si anim'a lui de o amóre supranaturala càtra sublim'a sa chiamare preotiesca, càtra statulu preotiescu, càtra acestu asiedimentu purcesu din amórea nemarginita a Mantuitoriului n. I. Christosu càtra genulu omenescu, precumu apare din cuventele santului Ioanu ev.: „In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam ille animam suam pro nobis posuit.“ Amórea chiamarei sale lu-va impintená pre preotu — dupa cuventele santului Augustinu serm. 22. de verb. apost.: „Domus Dei credendo fundatur, sperando erigitur, diligendo perficitur“, — spre esact'a implinire a oblegamenteloru misiunei statului preotiescu corespundiátorie; pentrucà statulu meditativu alu sufletelui necidecumu nu se póte numí statulu inertiei, ci statulu celu mai aptivu, fiendu sorgintele celei mai consecinte aptivitati.

Prin esercitiulu meditatiei se va nasce mai departe in anim'a preotului amórea sufletului nemoritoriu, pentru a carui'a rescumperare a intemeiatu Christosu statulu preotiescu, ceea ce-i va fi celu mai neresistibilu indemnu spre caldurós'a inbraçiosiare a chiamarei sale. Càci precumu amórea avutiei conduce pre economu spre alergare de dí de nópte, pre negotiatoriu spre bravarea furtunelóru si viscoleloru, pre metalurgu cá cu seuitarea si periclitarea vietiei sale se se cobóra in sinulu pamentului: asia si amórea sufleteloru — a acestoru marfe cersci, rescumperate cu pretiulu mai presusu de totu estimiulu, a sangelui Mantuitoriului n. I. Christosu, — va indemná pre zelosulu preotu, cá se-si puna sufletulu si viéti'a pentru oile turmei sale celei cuventatórie.

Mai incolo meditatiea profunda a perfectiuniloru ddiiesci si a adeveturiloru eterne ale santei nóstre religii este isvorulu nesecaveru a scientiei sacre preotiesci. Pentrucà ingeniulu omenescu n'are numai putere consumativa, ci si procreativa. Studiarea scientieloru sacre seau si profane si cetirea opuriloru celoru mai probate, fora de concomitarea meditatiei, nu aduce frupte osteneleloru corespundiátorie; deórace prin studiare si cetire numai se sémena agrulu ingeniului si alu animei cu sementi'a deosebiteloru cunoscentie si semtíri: ear cá sé resara, crésca, inflorésca si aduca frupte manóse acelea sementie preperate, e de lipsa se se umediésca terenulu printr'insele ocupatu decàtra róu'a charuriloru cersci — dobendinda singuru prin inaltiarea sufletului meditativu càtra funtan'a toturoru charuriloru, adeca càtra Ddiieu.

A. Barboloviciu, v. protop. gr. cat.
(finea va urmá.)

Protopapadichi'a lui P. Maioru.

(urmare.)

§. 23.

Sub numele curviei nu numai curví'a cea trupésca ci si sufletésca, adeca alte grele pecate vinu, pentru care si desfacu casatori'a Grecii.

Precumu aretatu am doveditu, cà pentru cuventu de curví'a vreunei pàrti, carea la Mat. grecesce se dice πορνεία si la Latini o numescu *fornicatio*, iertatu este a face despartíre de totu si a pasí la alta casatori'a: asia altu víforu de cërta mai cumplitu se radica aici asupr'a legeri grecesci, càci-cà dupa obicei-

ulu legeri grecesci nu numai pentru precurví'a cea trupésca ci si pentru altele unele grele pecate si vini, cari sunt precurví'a sufletésca (cà prin acelea se rumpe credinti'a, cu carea e legatu omulu càtra Ddiieu), se desface casatori'a si se dà volnicia a pasí la alta nunta in Domnulu. Dara si acestu obicei se radíma in cuventulu lui Christosu celu de la Mat. c. 19., carele mai susu §. 22. am scrisu. Càci-cà cuventulu acel'a πορνεία nu numai precurví'a cea trupésca, carea este inpreunarea cu muiere straina, ci si precurví'a cea sufletésca, adeca alte pecate grele si vini insemnédia, cumu este inchinarea idoliloru seau scaderea si retacirea de la Domnedieu.

Si adevratu dupa chipulu graiului santei scripture a testamentului celui vechiu cuventulu acel'a πορνεία, fornicatio, curví'a, precurví'a, dóne întielesuri a avé (cà adeca insemnédia si pecatulu celu trupescu, si si inchinarea idoliloru si necredinti'a faptureloru càtra Ddiieu,) afara de tóta indoélla este. Si Ermesu preavechiulu scrietoriu inca asia invétiá la cartea 2. porunc'a 4., unde intr' acestu chipu poruncesce: „Nu numai curví'a este acelor'a, cari si-spurca trupulu seu; ci si acel'a, carele face chipu cioplitu, curvesce. Deci de remane in faptele acestea si nu se pocaesce, departa-te de la aceea si nu vietiuí cu ea; altmintrea si tu vei fi partasiu pecatului ei.“ — Origenu inca asia a crediutu, cà D. Christosu la Mateiu nu numai pentru curví'a cea trupésca, ci si pentru cea sufletésca curví'a, adeca pentru alte grele vini, a iertatu omu lui a-si lasá muierea; cà asia graesce in omil. 7. cea despre evangeli'a lui Mateiu: „Se cade a cercá, díce, de pentru singura pricin'a curviei poruncesce se lase muierea, ce se fia, déca dreptu muierea nu va curví, dara alta ceea ce-va mai greu va face (precumu: se se afle farmecatória, seau se omóra prunculu celu ce-lu au la-olalta, seau se se afle ori in ce ucidere, au cà predédia cas'a si respesce avereá barbatului, seau cà fura pre barbatu) óre lasa-se cu dreptulu acestu feliu de muiere? fiendea Domnulu opresce, cá se nu o lase fora numai pentru cuventu de curví'a, cà de ambe pàrtile órece necinste se vede, eara nu sciu de e adevratu necinste; cà a suferí acestu feliu de pecate ale muierei, cari mai rele sunt decátu precurviele si curviele, se vedo a fi nebunía. Earasi a face inprotiv'a vointiei invetiaturei Mantuitoriului, fiascecarele va marturisi a fi foradelege. Díce dara, cà nu cu porunca a poruncitu, cá nimene se nu si-lase muierea, afara de caus'a curviei; ci cà aretandu lucrulu a dísu: carele si-va lasá muierea.“ — Si sinodulu IV. de la Toledo alu apuseniloru asia otaresce la can. 72: „Evreii, cari au intru casatori'a muiori crestine, se se dogenésca de la episcopulu cetatei acelei'a, cá de dorescu se remana cu ele, se se faca crestini; eara déca fiendu dogeniti nu voru vré, se se desparta, pentrucà nu póte celu necredintiosu se remana intru inpreunarea acelei'a, carea acumu este la credinti'a cea crestinésca trecuta.“ Eata parintii sinodului acestui'a pentru curví'a cea sufletésca, adeca pentru necredinti'a càtra Ddiieu, poruncescu a se despartí muierea de barbatu! — Augustinu, carele a fostu unulu dintre parintii sinodului de la Cartagenu, la esplicarea cuventului Domnului in munte cart. 1. capu 16 díce: „Inchinarea idoliloru, carea o urmédia necredintiosii, si oríce vatematória neadeverata lege curví'a este: eara Domnulu a ingaduitu a se lasá muierea pentru caus'a curviei. Déca necredinti'a este curví'a, si inchinarea idoliloru: nu este de a se indoí, cà si iubirea de argintu este curví'a. Cine acum'a oríce pofta neiertata póte cu dreptulu a o osebí de felulu curviei, déca iubirea de argintu este curví'a? Deunde se întielege, cà pentru poftelile celea neiertate, — nu numai cari se facu in curvie cu barbati straini seau cu femei, ci togm'a pentru orícari cari facu sufletulu, celu ce reu cu trupulu se folosesc, a retaci de la legea Domnului si cu peritiune si uritiune lu-stricta, — póte fora de vina si barbatulu se lase pe muiere, si muierea pre barbatu; pentrucà iea afara Domnulu caus'a curviei, carea ne silimu curví'a deobsce si neosebita a o întielege.“ Cumu bine vedi, aici s. Augustinu apriatu aréta, cà prin cuventulu „curví'a“

nu numai peccatul celu trupesc, ci si alte peccate grele intielege, si ca nu numai pentru curvia cea trupesca, ci si pentru cea sufletesca poate omulu lasa muierea. Si macar la cart. 1. a Retractatiiloru sale capu 19 despre acest'a lucru mai cu sfiela scrie, totusi aretata a sa si a altor'a parere nu o defaima. „De porunca, dice, cu carea se opresce a se lasa muierea, afara pentru curvia, forte cu ameruntulu am cuventatu. Dara care curvia vre Domnulu se se intielga, pentru carea se fia iertatu a-si lasa muierea, (ore aceea, carea se osendesce in curvie? au aceea, despre carea se dice: „Pierdut'ai pre totu celu ce curvesce de la tine, intru carea adeveratu si acest'a este, pentrucu curvesce de la Domnulu, carele redicandu medulariele lui Christosu le face medulari curviei?) forte se cade a cugeta si a cerca. Nici nu vre intru atat'a lucru si atatu de greu spre a-lu cunoce se socotesca cetetiulu, ca-i ajunge acest'a a nostra cuventare; ci citesca si altele, ori ale nostre, cari dupa aceea s'au scrisu, ori ale altor'a mai bine socotito si cuventate, seau insu-si de pote, cari aci dupa vrednicia potu misica, cu minte mai desceptata si mai intielegatoria se le descosa. Nu pentrucu totu peccatul este curvia, (ca nici totu peccatul pierde Ddieu, carele in tote dilele asculta pe santii sei, cari dicu: „Ierta-ne noue detoriile nostre, pierdiendu pre totu celu ce curvesce de la elu); dara incatu se cade a se intielege si a se otari acest'a curvia, si ore si pentru acest'a este iertatu a lasa muierea? forte grea intrebare este.“

Dara nu este de lipsa mai multe dovedi a gramadi ca se aretam, cumca unde invetia Christosu la Mateiu ca pentru cuventu de curvia este iertatu a lasa omulu muierea, nu numai curvia cea trupesca ci si alte gresiele grele, cari abatu pre omu de la Ddieu, se intielegu, si drept'aceea si pentru alte vini grele, afara de curvia cea trupesca, este iertatu nescine a-si lasa muierea si a lua alt'a; destulu este a privi la legile imperatiloru celoru crestinesi, intre altii anume la a santului si intogm'a cu apostolii Constantinu imperatulu in codiculu lui Teodosie cartea 3. titul'a 16. legea 1.; la a imperatului Teodosie celu teneru, carele in codiculu lui Iustinianu cart. 5. titul'a 17. legea 8. dice: „De va afla pre barbatulu seu precuvariu, ucigasiu, farmecatoriu, seau adeveritu asupr'a imperatiei ce-va maiestrindu, seau cu peccatul violenirei osenditu, deca defacatoriu de mormenturi, deca de la beserici ce-va luandu, deca talhariu seau primitoriu de talhari, deca menatoriu seau furatoriu de omeni, seau spre urgisirea sa si a casei sale cu muieri de celea fora de rusine (cari forte si pre celea curate interita) adunandu-se, deca vietii sale cu otrava au cu sabia seau cu altu asemenea chipu vresimasindu, deca cumca cu batai (cari de celea de cinste sunt straine) o bate, va adeveri: barbatulu cu asemenea otaru se va inchide, nici nu i va fi lui iertatu fora de cauzele mai chiaru insemnate a-si lapeda soci'a sa. Nice intr'unu chipu se nu o gonosca, fora deca precuvaru, seau farmecatoria seau ucigasia, au furatoria de omeni, au defacatoria de mormenturi, au din beserici ce-va luandu, au priitoria talhariiloru, au facundu ospetie cu barbati straini nesciendu elu seau nevrendu, au fora de voia lui fora drepta si aretata cauza afara adeca noptea manendu, seau oprindu-o elu la jocurile circense si priviliscisci la privirile luptelor si in locurile acelea ducundu-se, unde s'au indatinatu acestea a se face, seau sie si cu otrava seau cu sabia seau intr'altu chipu vresimasindu, seau fiendu cu cei ce asupr'a imperatiei nostre ce-va maiestrescu, seau amestecundu-se peccatului violenirei o va afla, seau ca cu mani indresnetie s'a apucatu de dinsulu va adeveri: ca atunci siliti suntemu se-i lasamu slobodieni'a de a se desparti, si cauzele imparechiarei cu legile a-le adeveri.“ Dintru acestea cauza dara, ce intru acesta statatoria lege s'au numeratu, se da voia cu judecat'a se se pote deface casatori'a si a pasi la alta nunta, dreptu muierea dupa unu anu dupa defacerea casatoriei, pentrucu se nu fia indoela de prunculu, carele intru acelu anu s'ar nasce dintr'ins'a, ore a carui barbatu este, eara barbatulu indata dupa despartire: „Eara de va dovedi, dice aceea-si lege, caus'a cea pornita, atunci ea si diestr'a si o

capeta inderetu si daruirea cea inaintea nuntiei se o dobendesca si ca se se marite dupa unu anu (ca nu cine-va se se indoesca de pruncu) i damu slobodienia; si barbatulu atatu diestrea catu si daruirea cea inaintea nuntiei se o aiba sie-si seau se o poftesca, si muieru (de va vre) indata se iee, cu acest'a drepta otarire otarimu.“

Mai luminatu este dara decatu sorele intru amedia-di, cumca Domnulu Christosu, candu a datu voia pentru cuventu de curvia a se pote lasa muieru si a se face despartienia, n'a intielesu numai curvia cea trupesca, ci si alte grele peccate si vini. Ca de s'ar intielege acolo numai curvia cea trupesca, au iertat'aru fi ss. parinti, sinodele celea a tota lumea si maic'a beserica a da imperatii cei crestinesi si a vesti porunci, cari intr'aceea intemplare chiaru aru fi asupr'a evangheliei? De vreme dara ce acelea porunci niciodiniora nu s'au defaimatu, si a se face despartianie de totu la resaritu afara de curvia cea trupesca si pentru alte vini grele, cari sunt curvia sufletesca, porurea beserica, mirés'a lui Christosu si stelpulu adeverului, a suferitu si a obicnuitu: orbu trebue se fia acel'a, au inadinsu inhide ochii ca unu nebunu asupr'a luminei sorelui celu cruce amedia-di, ca se nu veda urmarea, cumca Christosu nu numai pentru curvia cea trupesca ci si pentru alte vini grele a ingaduitu, cu judecat'a se se desparta barbatulu de muieru si se pota lua alt'a, si cumca la Mateiu capu 19 numai aceea a voitu, ca se nu se desparta omulu de muieru pentru tota cig'a mig'a si fora de judecata, precumu faceau Judovii inprotiv'a legiloru firei, cari Christosu nicecumu nu le-a schimbatu, ci le-a intaritu, si in treb'a casatoriei numai a adaugatu aceea, ca casatori'a se fia taina santa, eara celea ce are casatori'a dupa legile firei n'a stramutatu. — Nu te mira dara, caci episcopii Ardélului cu tota nevointi'a unui veku de ani inca n'au potutu baga in capulu Romaniloru, cumca pentru intemplare dupa cununia cadiuta nu se pote deface casatori'a asia, catu se fia volnicia a nesui la alta nunta pana candu traesce sociulu celu d'antaiu.

§. 24.

Apusenii cei de demultu pentru grele vini si cause dupa cununia intemperate defaceau de totu casatori'a.

Ci si apusenii cei de demultu inca pentru grele vini si primele dupa cununia cadiute asia defaceau casatori'a, catu da volnicia a pasi la alta nunta. Sinodulu de la Veneti'a, carele catra a. 465 a fostu adunatu, la can. 2 dice: „Si pre acci'a, cari lasandu-si muierile sale, precumu se dice in evangelia, afara de caus'a curviei, si fora de dovedirea precuvariei voru lua altele, otarimu, indata se se oprisca de la inpartasire.“ Asiadara otaresce sinodulu, ca de va dovedi barbatulu ca muieru sa este precuvaru, iertatu este a lua alta muieru traindu cea d'antaiu. — Penitentiarulu romlenescu celu vechiu otaresce: „ca muieru, carea cu lege va areta, cumca ea fora voia-i si silindu-o barbatulu ei a facutu precuvaria, deca nu se pote conteni se se marite dupa cine va vre, numai in Domnulu, eara barbatulu fora sperare de muieru deapורה se remana.“ — Pap'a Zacharia de la Rom'a la Gratianu caus'a 32. intreb. 7. cap. 23: „Culcatu-te-ai, dice, cu sor'a muieru tale, deca ai facutu, nici pre un'a se nu aibi; si deca aceea, carea a fostu tie muieru, n'a avutu scire de peccatu, deca nu vre se se contenesca, se se marite in Domnulu dupa cine va vre, eara tu si precuvaru fora sperare de casatoria se remaneti, si pana candu veti trai dupa porunca preotului faceti pocaintia.“ — Pap'a Gregorie III. eara-si acolo la caus. 32. intr. 7. c. 22. da iertare barbatului, a carui'a muieru pentru nepotintia nu pote se dee detorinta cea casatornicesca barbatului, ca se iee acelu barbatu alta muieru. „Ceea ce ai intrebatu, dice, deca muieru fiendu bolnava nu va pote da detoria barbatului, ce se face acea muieru? Bine ar fi deca aru remane asia, ca se se dee spre contenire; dara fiendca acest'a este mare, acel'a, carele nu se va pote conteni, mai bine se se casotresca.“ — Eara-si acolo capu 24 sinodulu triburianu dice: „De va dormi nescine cu mascerea sa, nice unulu nu pote

ajunge la casatoria; dara barbatulu ei póte, déca vre, se iee alt'a, déca nu se póte conteni." — Asemenea acolo la caus. 31. intr. 1. cap. 6. sinodulu vermerianu díce: „Déca vreo muiere se va svatuí cu altii, cá se omóra pre barbatulu seu: déca póte dovedí acelu barbatu, cumca aceea este vinovata in svatulu acel'a, póte se-si lase muierea, si de va vré, se iee alt'a." — La capitulariele imperatului Carolu celu mare cart. 5. c. 19. asia se citește: „Déca vreunu omu avendu muiere pre lege, de a precurvitu fratele lui cu dins'a: acel'a frate seau aceea femeia, pentrucá au facutu precurvía, pana unde voru traí niciodata se nu aiba casatoria; eara acol'a, a cui a fostu muierea, déca vre, póte se iee alt'a." Vedei cá in sut'a IX., candu s'au facutu acestea capitularie, in Gali'a si in tóta imperat'ia lui Carolu erá celu nevinovatu slobodu, lasandu-si muierea cea precurva, se iee alt'a! — Si Stefanu regele Unguriloru in decretulu seu cart. 2. c. 28. díce: „Cá feliulu amenduroru partiloru cu lege statornica si fora injurare se remana si se vecuésca, si intru acestu decretu s'a otaritu: cá déca órecarele inde-retnicu va prebegí din tíera pentru uritulu muierei, muierea tóte cáte erá in puterea barbatului se le stapanésca, de va vré se ascepte pre barbatu, si nimeni se nu andresnéscá a-o silí la alta casatoria, dara de va vré de buna voia a se maritá, se i fia iertatu, luandu-si cuvientiósele vestimente si lasandu cealealte averi, a pasí la casatoria; si déca barbatulu audiendu acést'a se va intorná, se nu i-fia iertatu a luá alt'a, pentru vin'a, fora cu concesiu-nea episcopului."

Nu este pretiu lucrului a aduce mai multe dovedii; cá din cáte s'au aretatu, de prisositu se vedesce, cumca catolicii cei de demultu si pentru curv'ia cea trupésca si pentru alte grele vini si cause de totu desfaceá casator'ia, si dá dereptu a pasí la alta casatoria in Domnulu. — Inse se nu uitámu a insemná aici aceea, cá órcari parinti se vedu a graí inprotiv'a despartítiloru celoru de totu si deseversitu, cuadeveratu cuventa au numai despre obiceiulu besericeii sale cei osebite si singuratece; au privescu numai la dís'a lui Christosu de la Mateiu cea deobsce si cu aceea defaima obiceiulu celu iudeescu, cu care pentru órce causa usióra silasá muierile sale si luáu altele; au cuadeveratu sunt de acci'a, caror'a nu numai dupa despartire ei si dupa mórtca unei parti li s'a parutu a nu fi iertata a dóu'a nunta, si pentru aceea a dóu'a nunta o puneáu sub canonu.

§. 25.

Nici apusenii cei mai dincóce n'au osenditu pre Greci pentru obiceiulu despartítiloru.

Ci nici in vécurile ceste mai depre urma beserie'a si sínódele apusului n'au osenditu pre Greci pentru obiceiulu acel'a, cá pentru cuventu de curv'ia facu despartiania si lasa se iee omulu alta muiere seau muierea se se marite dupa altu barbatu, traindu inca soçiulu celu d'antáiu.

In sinodulu de la Florenti'a, unde s'au fostu unitu Grecii cu apusenii, întrebara adeveratu apusenii pre Greci pentru tréb'a despartítiloru casatoriei; dara nelasandu-se Grecii de obiceiulu seu, totusi nu i-au osenditu pentru aceea, ci cá pre nesce frati si cu acel'a si cu alte obiceiuri grecesci i-au primitu. — Sinodulu de la Tridentu neluandu aminte la obiceiulu besericeii grecesci a fostu gatitu unu canonu in tréb'a despartítiloru casatoriei, cu carele nu numai Luteranii si Calvinii, asupr'a caror'a erá adunatu sinodulu, se osindeau, ci se vedéau a se osendí si Grecii. Dara dupa aretarea oratoriloru de la Veneti'a indata sinodulu schimbá acelu canonu, cá nicicum se nu se defaime cu otarirea lui obiceiulu Greciloru, precumu scrie Palavicinu cardinalulu in istori'a sinodului de la Tridentu cartea 2. cap. 4. „Erá gatitu, díce, canonulu cu anatema asupr'a acelu, carele ar díce, cá casator'ia cea de seversitu pentru precurvía se desface. Dara oratorii venetiani aretara parintiloru, cá cu canonulu alu sieptelea, de nu s'ar direge cu ce-va cumpetare, s'ar poté face nu puçina smintéla besericeii resaritului, mai alesu Greciloru, cari locuescu in locurile celea ce

sunt supuse imperat'iei Venetianiloru, adeca in ostróvele Critului, a Cuprului, a Corcinei si altele, nu numai cu pagub'a liniscirei cei deobsce, ci si cu a besericeii catolicesci; cá macarca beserie'a cea grecésca despre o parte nu impreuna marturisesce, totusi nu s'a sositu la atát'a desperare, cá se nu se póta sperá mai'bune; mai vertosu fiendca Grecii, cari locuescu in locurile celea imperat'iei Venetianiloru supuse, macarca cu obiceiulu seu traescu, totusi archiereiloru celoru de la pap'a de la Rom'a primiti se supunu. Drep'taceea ei si cu cuvienti'a lucruriloru si cu diregator'ia cea de oratori sunt siliti, cá se nu lase se se bata popórele acelea cu acestu feliu de anatema, cu carea la larma si la intréga scadere despre scaunulu apostolicescu s'aru interitá. Destulu de aievea este, cumca obiceiulu este la Greci, cá muierea precurva se-o parasésca si alt'a se iee, urmandu, precumu díce ei, celu preavechiu a maimariloru obiceiulu; neci pentru aceea ei n'au fostu nici de la unu sinodu a tóta lumea osenditi seau cu anateme batuti, macaru besericeii cei romlenesci si catolicesci acestu feliu de obiceiulu limpede a fostu cunoscutu. Socotescu dara oratorii a fi deregulator'ia sa, cá cu tóta vertutea se córa, cá cuventele canonului asia de cu cumpetu se se domolésca, cá Greciloru se nu aduca vatemare... Se póte, precumu ei socotescu, si a se dobendí ceea ce sinodulu cugeta, si imperat'iei Venetianiloru a se face destulu, déca canonulu cu acestu feliu de cuvente se va intogmí: Anatema se fia órcarele va díce, cá preasant'a beserica romlenésca catolicesca si apostolicesca, carea este maic'a si invetiátóri'a altor'a, a gresitu seau gresiesce candu a invetiátu si invétia, cá pentru precurv'ia unei parti nu póte se se desface casator'ia, ipr." Deci fiendca saborulu de la Tridentu dupa poff'a oratoriloru a schimbatu canonulu, chiaru este, cá acel'a sinodu nicecumu n'a osenditu obiceiulu grecescu, numai pre Luterani si po Calvinii cu anatem'a canonului acelu'a i-a contenitu. — Sunt in Sicili'a Greci supusi episcopiloru celoru catolici, si totusi si-au tienutu acestu obiceiulu alu despartirei de totu pentru caus'a curv'iei; nici episcopii loru pentru aceea nu i-au osenditu, fora cátu aceea nu le-a placutu, precumu nici besericeii nóstre cei grecesci nu-i place, cá fora de judecata, numai din capulu loru, cei ce se despartiescu, se face acést'a. Asia otarésce Montaltie archiepiscopulu Montis-Regalis in Sicili'a in sinodulu celu de tíera la a. 1652: „Asia lesne intre Grecii casatoriti se se derime casatoriele, nicedecumu nu trebue se ne placa; pentru aceea despartírele celea de totu, ce s'au facutu pana acum'a fora de judecata si numai cu puterea sa, le vestimu de nemica."

Prea lungu asi fi, de asi stá a numerá pre cei mai dincóce dascali catolici, cari aievea marturisescu si vedescu, cumca volnicu si fora sfiéla si asemenea obiceiulu celui vechiu lucru este, cá la cei de legea grecésca se se desface pentru curv'ia casator'ia de totu. Deunde desiérta este frie'a acelor'a, cari se temu, cá de voru desface cu dreptulu casator'ia dandu volniciá a pasí la alta casator'ia, le voru face price catolicii; si pentru aceea, candu le place uneori adesface casatorie pentru curv'ia seau pentru alte cause indestulate dupa obiceiulu legii grecesci, cauta si punu in otarire cause nevoite, cu cari se se véda casator'ia dintru inceputu a fi fostu nestatornica si dupa obiceiulu catoliciloru. Totu feliulu de façiaría este urita inaintea lui Ddieu; dara dintru acestea tóte chiaru s'a doveditu, cumca la cei de legea grecésca togm'a este iertatu pentru cuventu de curv'ia a se despartí omulu de muierea sa si a luá alt'a. — Judece acum'a, care are sufletu: i-fuge unui omu muierea cu altu barbatu in tíera straina, seau acolo se marita; elu nevinovatu remane cu vrecóati-va prunci, cari trebue se-i nutresca, se-i imbrace, se-i creasca, este cu slugíba domnesca, este supusu portfiei si greutatiloru tierci, acestea neavendu económa in casa nu are cumu le impliní, dara, ce-i mai multu, poff'a cea firésca lu-impinge la dese grele pecate. Acum'a ce este mai reu, a iertá pre unulu cá acest'a a se casatorí in Domnulu, au a-lu face nefericitu si in lumea acést'a si in cealalta? — — —

(va urmá.)

Nederimarea casatoriei legale in casu de adulteriu.

Déca cetimu in istori'a besericésca a crestiniloru si urmarimu cu atentiune evenimentele si desvoltarea institutiuniloru eclesiastice crestine, aflamu, cumca nederimarea casatoriei legale in casu de adulteriu inca depe tempulu apostoliloru in toti seclii a fostu obieptu de disputa intre teologii crestini. Acést'a si in tempulu presinte e espusa disputeloru teologice, si ocupa fórte multu si mintile teologiloru romani. O parte dintre acesti e de acea credintia, cumca casatori'a legala pentru adulteriu se póte derimá in puterea institutiuniloru si dátineloru besericesci usitate in beseric'a grecésca orientala si mai demultu practicate si in beseric'a romanésca; eara alt'a e de acea convingere, cumca casatori'a legala in puterea institutiuniloru besericesci legali si aprobate de pana acumu nu se póte derimá nici in casu de adulteriu.

Cei ce ápera nederimarea casatoriei legale in casulu adulteriu, pentru intemeierea si intarirea credintiei lor cu privire la acestu obieptu aducu felurite argumente, si anume:

a) Ei se provoca la Mateiu evang., care in evangeli'a sa c. 5 v. 31—32 scrie: „Si eu dícu voue, cá totu cine si-va lasá muierea sa fora causa de curvia, o face pe ea se curvésca; si cine iea pe cea lasata, curvesce.“ (Ego autem dico vobis, quia omnis, qui dimiserit uxorem suam, excepta causa fornicationis, facit eam moechari; et qui dimissam duxerit, adulterat.) Din acestu locu a lui Mateiu ev. incheia la aceea, cá I. Christosu prin acést'a espresiune ar fi datu dreptu, cá pentru curvia se se póta derimá casatori'a facuta pe lege.

c) Se folosescu cu unele locuri seu díse a lui Origene, Tertulianu, Lactantiu, ss. Epifaniu, Augustinu, Ambrosiu, Gregoriu Nazianzenu, Ioanu Chrisostomu, Vasiliu c. mare, si ale altoru scrietori, din cari deducu, cumca si acesti parinti aru fi crediutu, cá casatori'a facuta pe lege in casu de precurvia s'ar poté derimá de totu.

c) Memoré dia otaririle unoru sínóde parteculari si concesiunile unoru episcopi vechi, cari partiei celei nevinovate au concesu libertate de a se poté casatori in casulu nederimarei casatoriei pentru adulteriu.

d) Se basédia pre institutiunile aflatórie in corpulu dreptului canonicu romanescu (la pag. 145, 197 si 401 scl.), si pe dátin'a practisata in beseric'a gréca orientala si si in beseric'a romana de ritulu orientalu, dupa cari casatori'a legiuita in casu de adulteriu se derimá si se dá facultate partiloru spre a trece la alt'a casatori in Domnulu.

e) Afirmá, cumca nederimarea casatoriei legiuite in casu de adulteriu nu se afla proclamatá de dogma a credintiei pentru tóta beserica crestina neci intr'unu conciliu ecumenicu, si dícu, cumca neci conciliulu florentinu nici celu tridentinu nu a condemnatu consvetudinea din beseric'a grecésca orientala, de a derimá in casu de adulteriu casatori'a cea legiuita; ma conciliulu tridentinu, dupacumu serie cardinalulu Pallavicini (in istori'a conciliulu tridentinu, cart. 22. c. 4. nr. 7.) la rogarea oratoriloru republicei venetiane in favórea Greciloru orientali, mai alesu a celoru uniti cu beseric'a apuséna, a deresu canoniculu compusu despre nederimarea casatoriei legale pentru adulteriu, lasandu afara fulgerulu anatemei gátitu asupr'a acelor'a, cari aru díce, cá casatori'a legala s'ar derimá prin adulteriu. —

Dincontra acei teologi romanesci, cari sunt pentru nederimarea casatoriei legale in casu de adulteriu, spre infrangerea argumenteloru aduse inainte din partea contrariloru nederimarei casatoriei legale in casu de adulteriu si spre intarirea credintiei lor despre indisolubilitate producu urmatóriele argumente:

a) Inainte de tóte precumpenindu loculu lui Mateu evangelistulu c. 5. v. 31—32 dícu, cumca nu se póte intielege asia, cá cei despartíti fora de caus'a curviei se se oprésca de la casatori'a, eara persóneloru curvarie despartíte pentru adulteriu se li-se dee voia libera de a pasí la alta casatori'a, si se se dee prin urmare oca siune casatoritiloru celoru rei spre a face adulteriu pentrucá se se póta despartí si casatori' dupa placulu lor: ci trebue asia se se esplice laudatulu locu, cátu explicarea nóstra se nu ne duca la o absurditate cumu e si ceea ce urmédia din interpretarea patroniloru disolubilitatei, dupa carea D. Christosu mai multu ar fi pretiutu si favoratu muierea seu preste totu partile precurvarie, decátu pre celea nevinovate si parasite de consozii lor fora causa justa, dandu-le celoru d'antáiu voia de a se despartí si casatori' denou cara cestoru din urma ba; trebue asia se se intieléga, dupacumu lu-intielege mam'a beserica, dupacumu invétia Marcu evangelistulu, care la c. 10 v. 11—12 díce: „Oricine va lasá muierea sa, si va luá alta, face adulteriu cu ea; si muierea desi va lasá barbatulu seu si se va maritá dupa altulu, precurvesce;“ dupacumu invétia Luc'a evangelistulu, care la c. 16 v. 18 are: „Totu celu ce si-lasa muierea sa si iea alt'a, precurvesce; si celu ce iea pe cea lasata de barbatu, precurvesce;“ dupacumu invétia Paulu apost., care in epist. I. càtr. Cor. c. 7 v. 10—11 díce: „Acestor'a, cari sunt in casatori'a, nu io le poruncescu ci Domnulu, cá muierea se nu-si lase barbatulu; si de l'a lasatu, se remana nemaritata, seu se se inpace cu barbatulu seu,“ (His autem, qui sunt in conjugio, praecepto non ego sed Dominus, mulierem a viro non discedere; quod si discesserit, manere in nuptam, aut viro suo reconciliari).*)

Spre proptirea acestei interpretari si credintie a beserice cat. se provóca aperatorii ei chiaru la beseric'a orientala dreptu-credintiósa, in carea mai úemultu totu astfelu au crediutu si invetiutu si parintii beserice, dintre cari memorámu aici: 1) Pre Herm'a, care (in: Pastor, lib. 2. mandat. 4., cumu cetimu in colectiunea disertatiuniloru de Binterim edata la pag. 36.) vorbindu despre adulteriu díce: „Déca si-va lasá muierea sa si va luá alt'a, si elu curvesce“ (Quod si dimiserit mulierem suam et aliam duxerit, et ipse moechatur). — 2) Pe Iustinu martirulu din secl. II., care, in apologi'a a dóu'a pentru crestinii desub imperatulu Antoniu data la senatu, memorandu cuventele lui Mateiu evang. de la cap. 5. „cine va luá pre cea tîpata de altu barbatu, face adulteriu“ (Qui repudiatam a viro altero duxerit, adulterium committit), cumu cetimu in laudat'a colectiune a lui de Binterim la pag. 37 recunósce, cumca muierea tîpata precurvesce déca se casatoresce cu altulu. — 3) Origene, totu din seclulu II., in tract. 7 in Matciu dreptu cá recunósce, cá pentru adulteriu e iertatu a

*) Sanchez (cart. 10. c. 2.) pune pondulu acestei demonstrari in Mat. 19, 8., unde la intrebarea fariseiloru, cá „pentru-ce dara Moise a poruncitu se dee carte de repudiu si se o lase pre ea? Isusu a respunsu: cá pentru impietirea animei vóstre a demandatu Moise acést'a, eara dintru inceputu n'a fostu asia.“ Deci a dá carte de repudiu si a se casatori dinnou a fostu abusu incontr'a lelei primitive (divine), a lelei „ce Ddieu a inpreunatu omulu se nu desparta“; si acestu abusu I. Christosu nu l'ar fi stersu intregu, déca ar fi iertatu casatori'a in casu de adulteriu. Red.

tîpá muierea, nu inse a luá alt'a, si dîce, cã casator'fa cu muierea parasita de altulu se vede a ff legitima dupa legile omenesci, inse contraria legeri lui I. Christosu, dupacumu vedescu cuventele lui, cari asia suna: „Qua enim ratione adultera est mulier, quamvis legitime nubere videatur vivente viro, eadem ratione et vir, quamvis legitime accipere videatur dimissam ab aliquo viro, non accipit legitime secundum sententiam Christi, sed magis moechatur.“ Colect. dissert., de Ant. Ios. Binterim pag. 242. — 4) Lactantiu Firmianu din secl. III. si IV., in institutiunile sale lib. 4. despre cultulu celu adeveratu la capu 23 (editiunea lui Büneman), dupa-ce a vorbitu despre casator'fa si despre adulteriu, dîce cã e precurvariu acel'a, care se casatoresce cu muierea lasata de altu barbatu, si cã e precurvariu si acel'a, care fora de crim'a adulteriuului si-lasa muierea, cá se iee alt'a, cumu se vede din vorbele lui, cari in limb'a latina asia suna: „Adulter est, qui a marito dimissam duxerit, et is, qui praeter crimen adulterii uxorem dimiserit, ut alteram ducat; dissociari enim corpus et distrahi Deus noluit.“ — 5) S. Augustinu in cartea 2. despre casator'fele adulterine refrange pre Polentiu, care credeá, cã casator'fa prin adulteriu cá si prin mórte se derima, si incontr'a lui afirma, cã in casu de adulteriu se face despartîre intre casatoriti, dara legatur'a casator'fei legale remane, spunendu apriatu si aceea, cumca nici muierei nici barbatului despartîti pentru adulteriu nu le este iertatu cá se se casatorésca, precumu marturisescu cuventele lui, cari la c. 3. in urmatoriulu modu suna: „Quamobrem secundum doctrinam sanam mulier alligata est, quamdiu vir ejus vivit, id est, nondum e corpore abscessit. Mulier enim sub vivo marito, juncta est legi, hoc est viro in corpore constituto; si autem mortuus fuerit, hoc est de corpore exierit, evacuata est a lege viri. Igitur vivente viro, vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro; si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata est a lege, ut non sit adultera, si fuerit cum alio viro. Haec verba apostoli toties repetita, toties inculcata, vera sunt, viva sunt, sana sunt, plana sunt. Nullius viri posterioris mulier uxor esse incipit, nisi prioris esse desierit; esse autem desinet uxor prioris, si moriatur vir ejus, non si fornicetur. Licitae itaque dimittitur conjux ob causam fornicationis, sed manet vinculum prioris, propter quod fit reus adulterii, qui dimissam duxerit etiam ob causam fornicationis,“ si la capu 5: „Pari ergo forma et vir alligatus est, quamdiu mulier ejus in corpore est. Unde si vult dimittere adulteram, non ducat alteram, ne, quod in illa culpat, ipse committat. Similiter et mulier si dimittit adulterum, non sibi copulet alterum: alligata est enim, quamdiu vir ejus vivit; nec a lege viri nisi mortuú liberatur, ut non sit adultera, si fuerit cum alio viro.“ — 6) Ieronimu invétia, cumca muierea tîpata pentru adulteriu trebue se remana nemaritata, aretandu (in can. praec. c. 32. qu. 5.) cã a peruncitu Domnulu, cá muierea se nu se tîpe fora de caus'a adulteriuului, si de s'a tîpatu se ramana nemaritata. („Praecipit Dominus uxorem non debere dimitti, except'a causa fornicationis, et si dimissa fuerit, manere in nuptam.“ — 7) Chriostomu in omili'a 17. in Mateiu evang. demustra, cã muierea tîpata totu muierea celui ce a tîpat'o remane, dupacumu aréta cuventele lui, cari in colectiunea lui Binterim la pag. 255 latinesce suna: „Uxor expulsa remanet semper ejus uxor, a quo expulsa est.“ — 8) Gregoriu Nazianzenu in ep. 176 intaresce, cã divortiulu dupa legile besericesci se inprobéda, desí cele romane altfe-

liu decidu. — 9) In urma amintimu pe s. Ambrosiü, pe Clemente Alesandrinu si pe s. Vasiliu, cari casator'fa celoru tîpati o-au dechiaratu adulteriu, cumu affámu in desu-numit'a colectiune de disertatiuni a lui Binterim la pag. 135 si 136.

b) Mai incolo aperatorii nederimarei casator'fei in casu de adulteriu citéda pentru sentinti'a loru canonulu apost. 44 si can. cartagin. 113, dupa cari casator'fa legala consumata numai prin mórte se desface; cumu si canonulu 87 trulanu, care dîce, „cã cine si-lasa muierea sa cea legitima si iea alt'a, e vinovatu judecatei adulteriuului“, si canonulu 17 alu conciliulu milevitanu, care „dupa disciplin'a evangelica si apostolica opresce casator'fa celoru despartiti.“

c) Aducu inainte parte legea pravilei besericee nóstre de la capu 204, care asia suna: „Matrimoniulu legalu ratu, si de nu e consumatu, nu se póte desface“; parte canonulu sinodalu adusu sub episcopulu Fagarasiulu Ioanu Pataki, care canonu opresce despartirea totala pentru curvía, dupacumu cetimu in „Actele si fragmentele“ edate de T. Cipariu la pag. 92.

d) Afirma, cumca acele díse ale lui Origene, Tertulianu, Augustinu, Lactantiu, Ieronimu, Vasiliu, Epifaniu, si ale altor'a, cari favoritorii derimarei matrimoniuului in casu de adulteriu le folosescu spre intarirea parerei loru, se referescu la dátinele si la legile cele politice depe tempulu acestoru parinti, dupe cari datine si legi mai demultu se derimá casator'fa in casu de adulteriu; ci din acele díse nu se póte incheiá la aceea, cã asia au crediutu acesti parinti dupacumu naréda ei despre dátinele si legile ominesci politice, deórace chiaru din cuventele loru se vedesce, cumca dinsic nu au crediutu a ff dupa legea ddieésca si besericesca derimarea casator'fei in casu de adulteriu, ci singuru dupa datinele si legile umane politice.

e) In urma defensorii nederimarei casator'fei in casu de adulteriu incontr'a favoritoriloru derimarei cu temeiu afirma, cumca dátin'a in beseric'a grecésca usitata, dupa care casator'fii se despartu de totu pentru adulteriu, é basata singuru si numai pe legi omenesci politice, pe decisiuni si concessiuni particulari, cari inse sunt contrarie institutiuniloru besericesci legali si aprobate, sunt repumnante invetiatureloru santiloru parinti si invetiaturei besericee, carea niciodata n'a aprobatu dátin'a de a derimá casator'fa in casu de adulteriu, precumu marturisesce si istoriculu besericescu Alesandru Natalis, si precumu se vede din „Teologi'a dogmatica“ tractatulu despre tain'a casator'fei tradusa in limb'a romanésca de nemoritoriulu episcopu I. Bobu, cumu si din Enchiridionulu dreptulu besericee or. cat. compusu de dr. Iosifu Papp-Szilágyi, si dupacumu se scie si din alte opuri scrise in caus'a adulteriuului si cu desclinire din „Colectiunea disertatiuniloru mai alese despre legatur'a casator'fei in casu de adulteriu“ edate in limb'a latina de A. I. Binterim. —

Cu tóte, cã argumentele aduse din partea defensoriloru nederimarei matrimoniuului in casu de adulteriu sunt basate pe institutiunile besericesci legali si aprobate; cu tóte, cã abstragundu de la acelea legea besericee despre nederimarea casator'fei prin adulteriu in sine are folóse nenumerate si nepretiuite pentru toti crestini: totusi multi mai multu pretiuescu dátin'a de a dissolve casator'fa in casu de adulteriu incontr'a institutiuniloru sante si intarite si incontr'a invetiaturei mamei besericee.

In aceste inpregiurari ale institutiuniloru besericesci aduse pentru santieni'a si neviolabilitatea legamentu-

lui matrimonialu, dupa parerea mea si a altoru nenumerați binesentitori, ar fi neincungiuratu de lipsa, cá causele casatorieloru la noi Romanii gr. c. dinpreuna cu alte afaceri si cestiuni besericesci-soziali, cari poftescu intetita deslegare, inca se se reguleaie mai bine intr'unu modu constitutiunалу besericescu si in privintia adulteriuului celoru casatoriti, si cá pentru inpiedecarea numeroșeloru adulterie se se staverésca si se se intrebuintie die piedepsele necesarie, dupacumu pretinde interesulu si scopulu celu fericitoriu alu moralului si dupacumu cere binele comunu alu besericeii si alu tuturoru crestiniloru. Cáci candu s'ar face acestu lucru necesariu si mantuatoriu pentru beseric'a nóstra romana, atunci nu aru fi atâtea casatorie nefericite nu aru patimí in tóta viéti'a loru pentru adulteriu atâtea persoane nevinovate casatorite, nu aru fi atâtea scandale in lume intre casatoriti, ce nefericescu pre sute si mii; candu s'ar inplini acestu doru alu nostru invapaiatu, aru scádé déun'a si numerulu casatoritiloru adulteri, cari causédia atát'a reu institutiuniloru besericeii, s'ar micșiorá si numerulu acelor'a, cari pentru institutiunile besericesci legali si aprobate arunca atát'a focu asupr'a besericeii celei nevinovate, carea voesce si se silesce numai intru aceea, cá prin virtutea si virtuositatea crestinésca, ajutata si inaintata prin institutiuni salutari ratiunavere besericesci, toti fii ei se se fericésca si astfelu imperati'a lui Domnedieu depre pamentu se inflorésca.

Gavr. Popu, canonicu.

Statulu si stramutarile religiuarié ale Romaniloru din scaunulu Mediásiului.

(urmare.)

VIII. Bertanu.

Cea mai mare parte a poporulu romanu din Bertanu in seclulu trecutu a fostu neunita, si pentru aceea au fostu strimtoriti prin case si prin siuri a se aduná cá se se inchine lui Ddieu; pana candu prin decretulu de tolerantia au potutu dobendí libertate cá se-si cládésca o beserica cámu cu grab'a si pe seracia inse de zidu, pe carea apoi au trebuitu cu spese multe a o repará si intari, cá se stee pana asta-di.

Inse si uniti din vechime s'au afluat in Bertanu, cari au fostu afiliati la Siarosiulu-sasescu, pana candu la a. 1825 parochulu de fația i-au primitu sub a sa pastorire.

Acestu parochu cu a sa blanda si dragalasia portare a plecatu si pe neuniti, incátu de la a. 1831 pana la a. 1844 au amblatu cu totii uniti si neuniti alternative in beseric'a comuna; ci atunci gr. orientalii cu poterea — preste demandatiunea guberniala — pe uniti i-au lapedatu afara din beserica, si acesti'a au fostu fora de oratoriu pana la a. 1850. De atunci intr'o casa privata se inchina lui Ddieu, si acumu se gatescu a redicá beserica demna de acestu nume. — Aici e de insemnatu, cumca parochulu unitu 24 de ani s'a judecatu cu deregatori'a locala pe la inaltulu guberniu si pe la in. curte, pana ce i s'a desemnatu portiunea canonicu. Scól'a gr. orientaliiloru e nefruptificatória, si pruncii unitiloru cu ai neunitiloru nu se suferu; deací unitii, pana ce si-voru face scóla, dau pruncii la dascalulu loru cá se invetie in cas'a sa... Asia vedi, „tóta cas'a intre sine impartita se slabesce si se resipesce.“

IX. Atielu.

Comunitatea romana din Atielu in vechime intréga a fostu neunita, si slugib'a cea santa o-au implinitu acolo in siur'a parochului Darlosului, cui a fostu afiliata, pana la venirea imperatului Iosifu II. in Transilvani'a; eara atunci dobendindu libertate de a-si redicá beserica, pana la a. 1792 au claditu beseric'a cea de fația neunita, carea acumu s'a reparatu, si parochulu acumu funginte este alu doilea parochu neunitu in Atielu.

Eara unirea a luatu inceputulu seu aici la a. 1826, si de atunci pana la a. 1850 a crescutu numerulu familieloru unite numai la 50. Deací de la guberniu nu s'a potutu dobendí nici locu de oratoriu, — atát'a locu, câtu se folosesce pe sém'a unui ocolu de vite! — din care cauza parochulu unitu sierbesce sierbitiulu santu prin case private si suferu multu, silindu-se gr. orientalii a urgisi unirea si a o isgoni din midilocolu loru.

NB. Vecinu cu Atielulu decát'a ostu-sudu e *Dupusdorfulu*, unde neunitii au oratoriu acoperitu cu paie, si acumu si parochu, fora alta provisiune; eara uniti sunt numai 3 familie. — Eara decát'a sudu se afla *Richisdorfulu*, unde gr. orientalii si-au redicatu beserica cu parochulu de acumu; eara uniti se afla numai 5 familie.

X. Ibisdorfulu-sasescu.

Comunitatea Ibisdorfulului romana, din 180 familie constatatória, in vechime a formatu o comunitate besericesca unita, intemeiata deodata cu unirea. Ci eu ocașiunea turburariloru religiuarié, escate pe la midilocolu seclului trecutu si ajutate cu introducerea militariei granitiare, o parte mare a poporulu s'a abatutu de la unire, vediéndu cá pe fratii si pe parintii loru i stramuta la Racoviti'a.

Cei uniti in vechime au avutu parochulu seu si beserica cladita de blane; inse dupa-ce aceea prin injuri'a tempului s'a datu putrediunei, la a. 1830 au redicatu alta beserica intemeiata pe zidu de piétra, dara de lemnu si acoperita cu tiegle.

Eara cei neuniti in vechime s'au inchinatu lui Ddieu cumu au potutu, prin case si prin siuri; pana candu la a. 1789 au dobenditu libertate a-si face beserica de zidu acoperita cu tegla, pe carea apoi la a. 1795 o-au esornatu cu picture. Acést'a beserica fiendu cladita pe o cósta pedisia, de trei laturi cu zidu e intaritu pamentulu prelanga dins'a si implutu si oblitu pamentulu intre zidu de la fația celuialaltu pamentu de 1° 3', si asia stá intru a sa intregitate pana asta-di.

Poporulu besericeii acesteii'a, cá se se latiésca iubirea si bunaintielegerea intre toti Romanii locului aceleii'a, dinpreuna cu parochulu seu la a. 1843 au primitu unirea, si acumu Ibisdorfulu pana la urmand'a organizatiune consta din dóue parochie unite, — caror'a dorere! spre mai mare propasire le lipsesce consolidarea, carea cu poteri unite produce institutiuni de minune!

Stefanu Moldovanu, protopopu.
(va urmá.)

Invetiamentulu nostru poporalu.

A fostu porure cu nepotintia a deschide pórt'a edificiuului maretiu de bunastare, cá se intre in elu atare poporu necultu, care are de conlocuitori seau de vecini popóre inzestrate cu óresicare cultura. Cu atátu mai vertosu nu se póte acést'a in seclulu nostru, care progresulu seu intregu si bunastarea, unde esiste, are se le

multiaméscă numai si numai desvoltarei puterii întielesuali.

Candu a intratu poporul in folosirea drepturilor politice si candu se deslegă acea cestiune mare sociale si economica, prin care poporul se mantuie de tutoretulu celu nejustificatu alu feudaliloru, alu contrariiloru lui seculari si de nascere, — onóre esceptiunei mice, ce poporul insu-si o sciú stimá pana in diu'a de asta-di, si va face asia si in venitoriu, — atunci se potú constată cu securitate pana la evidintia ruptur'a facuta cu trecutul. Prin aceste dóue acte presintele si venitoriulu atátu in privinti'a politica câtu si cea economica-sociale incetara a fi continuarea trecutului, va se dica cá continuarea e numai fisica.

Restituindu-se poporului demnitatea de omu, ceea ce nu poteá cadé sub prescriptiune ci de care se fece numai usurpare, recunoscundu-i-se de amici si de contrari majorenitatea politica si sociale, nemicu fú mai naturalu, decâtu cá omulu vediendu-si emancipata autonomi'a sa individuale, libera de influintia neindreptatíta, se-si priméscă pentru venitoriu de conducatoriu acea facultate, ce Creatoriulu a destinat'o spre scopulu acest'a, întielegemu mintea; — conchidiendu de la individu la poporu: a trebuitu cá desvoltarea puterii întielesuale se fia caracteristic'a tempului nostru, si cá acésta putere se tinda a organisá tóte celealalte ramuri ale vietiei, chiaru si cultur'a materiale, fora a vatemá legatur'a ce existe între aceste dóue culture, între cea întielesuale si materiale, încátu déca un'a face inaintare neinsocita de ceeaalta, e porure in periclu de a dá inderetru.

Remasítiele tempuriloru feudali, stracorate prin tóte venele corpului sociale, se mai sustienú, si puterea întielesuale nu si-ajunse inca triumfulu nesuintieloru ei; cu tóte acestea câte a lucratu acést'a putere si pana acum'a sunt multe, fórte bune pentru popórele culte, si fórte amare pentru cele cari n'au preceptu tendinti'a tempului si au neingritu cultur'a loru propria. Se luminámu asertiunea nóstra cu unu esemplu, se aducemu institutiunea cea mai sublímá statorita pre continentulu Europei dupa caderea feudalismului: facultatea legelativa a reprezentantiei poporului. Nu póte fi institutiune mai salutaria decâtu acést'a pentru popórele, cari preceptu misiunea ei; eara pentru popórele neculte nu póte fi nemicu mai amaru, mai dejositoriu decâtu sistem'a de represintare, cáci ele neprependu misiunea ei, vinu cei preceptu a esplotá folósele nescientiei veciniloru loru, astfelu apoi in legelatiune devinu batjocuriti de mandatarii proprii, cari subscriu sentinti'a batjocuritoria in numele mandantiloru, — de securu cá nemicu mai tristu si mai dejositoriu in lume, decâtu candu cutare natiune si-batjocuresce astfelu esistinti'a si interesele proprii prin procedur'a si in modulu, ce eschide dreptulu a rechiamá aiure. Astfelu de arma trista e institutiunea de reprezentantia in man'a poporului necultu!

Nu vreu se dicu cá poporul romanu ar fi lipsitu de cultura intr'atát'a, câtu se fia capace de numit'a procedura. Nu! Dar dorere cá e cu potintia se devina in asia stare trista, deórace de la 1860 nu s'a potutu constată vreo inaintare a invetiamentulu poporalu, din cause cunoscute prea bine toturor'a.

Deci ar fi tempulu se nu asceptámu pana se ne cada mur'a cópta in gura, ci se lucrámu si noi ce-va de voi'a nóstra propria; pentrucá necesitatea e intetitoria, eara de alta parte pentrucá déca am ajunge la cutari rezultate se nu mai póta veni contrarii nostri a ne impotá, cá meritulu nu e alu nostru, ci eschisivu numai alu

evenimentelorú, cari desvoltandu-se cu putere nemai-audita, ne traseră si pre noi in valorile loru, cá astfelu for de meritulu si voi'a nóstra se ne asiedie pre altu terenu.

Cei, de la cari depinde iniciativ'a intru invetiamentulu poporalu, dupa precugetare scurta se voru convinge, cá de presinte cercustantiele le favorescu mai multu cá oricandu altadata.

Noi credemu cá déca cutare episcopu romanu ar aflá cu cale a conchiamá acumu sinodu pentru organisarea trebiloru besericesci si scolarie, nu i s'ar opune nimene, si acést'a pentrucá tier'a a reintratu pre calea ordenaria constitutiunale — asia ne spunu cei de la putere, — si fiendca a impedecá numai acesti'a ar poté, e naturalu cá ei se nu se folosésca de acést'a, pentru a incungiurá suspectulu de amestecu in cauzele de cultu si invetiamentu ale besericeloru autonóme.

Cercustanti'a, cá unele capacitati romane sunt ocupate de cestiuni politice, nu póte scusá, cáci câte-va díle macaru potu meni cauzeloru besericeci si invetiamentulu.

Câta necesitate are beseric'a de sínóde, acést'a au demústrat'o teologi si barbati de litere, cu chiaritate destula, încátu oríce incercare nóua ar fi de prisosu. Numai încátu privesce invetiamentulu poporalu voiu atinge de misiunea importanta rezervata sínódeloru, cari singure sunt chiamate a otari' asupr'a acestui obieptu, cáci numai ele potu cu deplina indepindintia, deórace dorere noi pana acum'a afara de beserica n'avemu nemicu curatu romanescu, unde se nu fimu sub presiunea influintei celor'a de alte natiunalitati. Din acestu puntu de vedere, avemu se ne gratulamú cá invetiamentulu nostru e impreunatu cu caus'a cultului nostru, ceea ce déca n'ar existe, ar trebui se nesuimu a-lu duce la beserica pentru a-i asecurá caracterulu de natiunalu. Sínódele nu se compunu numai din preoti ci si din mireni, si acesti'a au votu la invetiamentu, a carui'a administrare sinodulu o póte incredintiá in parte preotímei si in parte mireniloru, precumu voru fi barbati calificati, dar porure sub seutulu besericeci pentru a nu-i vatemá caracterulu, si sub control'a sinodului pentru a face cu nepotintia oríce abusu.

Invetiamentulu nostru, precumu e organisatu acum'a, sistem'a lui intréga o moscenesce de la regimulu absolutu, despre a carui'a intentiuni avemu cuventu a ne indoí, cumca ele ar fi tientitu la inaintarea poporului romanu pre basea natiunalitatii.

Absolutismulu candu introduse in scólele nóstre limb'a nemiésca si magiara cá studie deobligate, fece acést'a spre pagub'a limbei romane: cáci de la cetire pana la cunóscerea limbei e cale fórte lunga, si chiaru limb'a déca o ar poté invetiá, metodulu totu nu e justificatu, cáci in scóla pop. avemu de a propune obiepte mai insemnate, de interesu mai mare decâtu limbele veciniloru. Déca de capulu nostru nu potemu gasi ceea ce e bine, se cautámu metodulu veciniloru, in care scóla magiara séu sasésca se propune limb'a romana? desí in locurile romane acesti'a sunt in minoritate, prin urmare au mai mare comunicatiune cu Romanii, decâtu noi cu ei.*) Ei facu întieptiesce, asia trebue se faca tóte natiunile cu scólele poporale. Numai absolutismulu aflá cu calc a dá Romanului se invetie suma de limbe, din ce motive? nu ne-a spusu,

Onóre ddloru consiliari scolari romani de atunci, cari se ocupau nemedilocitu cu organisarea scóleloru.

*) Cu esceptiunea oficiolatoru juridice si politice; aici avemu cu ei comunicatiune mai mare decâtu se corespunda proportiunei.

Energia si capacitatea, ce documentara, deobliga acesta institutiune a-le fi multiamitoria; dar scimu prea bine, ca cestiunile de principie, casi cea atinsa mai susu, nu aternau de la dinsi.*)

A insira tote smintele de cari patimesce invetiamentulu nostru populare, nu e intentiunea noastra de astadata, ci voiramu numai a trage atentiunea opiniunei publice romane asupra lui, ca se-i alerge catu mai curundu intr'ajutoriu, si acesta credemu ca prin sinode sar pota mai bine; acolo, unde ochi multi multe vedu, se va gasi prealesne modulu, prin care invetiamentului se-i se asecure inaintare, invetiatoriloru stare corespundiatoria, fora a recurge denou la puterea contributorie.

Credemu ca intieliginti'a romana se va convinge, cumca caus'a invetiamentului nu mai pota suferi amenare fora dauna mare pentru natiunalitatea noastra; caci, o repetimu, presintele a ruptu cu trecutul, si se insiela forte cei ce credu, ca elu are se ne dee venitoriului in modulu si in form'a, cumu ne-a primitu din man'a trecutului.

Corespondintia.

Nagy Kend, 4 Aprile 1866.

Multu onorata redactiune! Cu dat'a din 3 Fauru a. c. nru. 150 amu fostu norociti a primi unu gratiosu cerculariu metropolitanu, in care, prelanga alte invetiaturi si consultari parintiesci, ne provocamu intregu clerulu si poporulu a contribui ce-va la facerea caseloru parochiale gr. c. ale Sabiului. Acel'a intru adeveru e unu scopu salutaru, si trebue ajutat; inse aici ne vine in minte unu casu, unde unu singuru proprietariu se promise a face neajutatu de altii unu daru mare, si minune! darulu nu trebui nimenui.

Si adeca casele din parochia Brateiului, tractulu Mediasiu-lui, au devenitu in ruina prin preotulu rapausatu in ver'a anului 1865 Vasiliu Aaronu, carele avendu casele sale proprie, nu a mai grigitu de celea parochiale. Propusulu adormitului in Domnulu parochu a fostu, ca avendu unu fiu la teologia morala, candidatu pe Buzu, se nu pota dupa mortea sa concurge altu preotu strainu pentru Brateiu, nefiendu case parochiale, fora poporulu se fia silitu a primi pe fiulu seu, carele inca nice nu e chirotonitu. Ceidreptu i-a si succesu, fiendea pecatulu acel'a blastematu alu simoniei esista preste tote locurile (se pota? Red.); caci rapausandu preotulu Brateiului, pelanga ca a devastatu tote supraedificatele parochiale, functiunandu numai din anulu 1853 ca parochu in Brateiu, i-s'a conferitu parochia Brateiului fiului seu Ambrosiu Aaronu, carele — pelanga ca a respitu poporulu gr. c. alu Buzului de a trecutu la neunire, incatu asta-di baseric'a sta incuiata, si pelanga daun'a causata de parintele seu parochiei Brateiului, si pelanga ca inca nu e chirotonitu, — totusi se promovà dintr'o parochia intr' alta, (se si pota pentru asemenea merite!) fiendu eschisi doi, cari sunt nascuti din Brateiu: unulu Andronicu Bacila parochu in Prostca mica, altulu Isai'a Comanescu cooperatoru in Mediasiu, dintre cari parintii cestui din urma in anulu 1837—8 cu spele loru proprie au portatu procesu cu Sasiu pentru loculu baserice, pe care asta-di se afla baseric'a gr. c. a Brateiului, adusa depre unu delu in midiloculu comunei; ba si baseric'a au edificat'o din materialu solidu in anulu 1839, pana si maiestrii eu sierbii loru in tempulu lucrarei la baseric'a au primitu viptulu de la parintii cooperatorelui de la Mediasiu, despre cari documentedia testimoniele date de maiestrii aceia, cari s'au inaintatu deodata cu concurgerea la venerabilulu consistoriu. Aelasiu proprietariu apromitiendu-se si acum'a dupa mortea

preotului, ca deca se voru indura a conferi parochia fiului seu cooperatorelui de la Mediasiu, carele este unicu in casa parintiesca, restauredia eara-si supraedificatele parochiale din materialu solidu, testedia si 800 orgii cvadrate fenatiu la baseric'a, si donedia si decim'a din totu venitululu seu anualu la baseric'a pana va traia, care venitu sue la 80 — 100 fl. v. a. pe anu; si acestea tote totusi au fostu respinse, conferindu-se parochia la fiulu repausatului parochu, care fora de aceea era obligatu a face ce a stricatu parintele seu, si remanendu eschisi binefacatorii parochiei si ai baserice, cari in totu tempulu precumu si acum'a au voitu inaintarea si inffiorirea santei nostre baserice.

Asiadara pentru ce cu poteri unite se ajutorimu parochia Sabiului, precandu la parochia Brateiului, care are mai mare lipsa de ajutoriu, se respinge unu binefacatoriu, carele nu are lipsa de ajutoriulu altora? — Acesta este judecata cea drepta a divanuriloru cestoru pamentesci; cu astfeliu de esemple inse me temu ca nu vomu contribui spre prosperarea santei nostre credintie gr. catolice.*)

Maiorescu, proprietariu.

Fenesiu pre Ampoiu, in Aprile 1866.

Onorate domnule redactoru! Venindu-mi la mana nru. 7 a. c. din pretiutulu d. vostre diurnalu „Sionulu r.“ spre nu putina mirare dedui intr'insulu preste unu articlu, intitulatu din Fenesiu p. A. si subscrisu de A. B., plinu de neadeveruri si calumnie versate asupra confesiunei**) nostre gr. or. din acesta comuna. Deci subscrisulu mi-iaeu voia a face in numele adeverului prescurtu urmatoriele reflexiuni, si tare credu, ca nu mi-se va denega nici mie publicarea acestui respunsu in acelasi stimatu diurnu. —

Dice d. corespundinte A. B., ca devenindu parochia gr. c. din Fenesiu in a. 1861 vacanta, din partea confesiunei gr. or. s'a facutu o conspiratiune, carea avea de scopu impiedecarea asiediarei unui preotu unitu in locu, pentrucã astfeliu partea unita lipsita de pastoriu propriu se treca la confesiunea gr. or.; dice mai incolo, ca conspiratorii n'au crutiatu nici unu midilocu spre ajungerea scopului loru, incatu celoru trei individi, cari voisera inainte de corespundintele A. B. se se asiedie aici ca preoti uniti, prin epistole anonime li-s'a amenintiatu si morte, ba asupra unuia s'a si puscatu cu glontiu intre satele Presac'a sci Poian'a scl. — La tote acestea nu me potu destulu mira, cumu cumu d. A. B. s'a potutu incumeta a afirma in publicu atari fictiuni grosolane; seau dora d. corespundinte vre prin atari corespundintie se-si castige ce-va renume? caci altcumu cei din apropiare sciu cumu au fostu si sunt si adi relatiunile in comun'a noastra. Venindu adeca in a. 1861 parochia gr. c. a Fenesiului in vacantia, trei poporeni uniti, (fetulu, cantorulu si clopotariulu, v. s. d. socrulu ou doi gineri) se pusera pre acelu terenu, ca nepota si respectivu fii'a clopotariului se o marite dupa unu preotu un. asiendu aici, si si midilocira de la v. scaunu metr. din Blasiu implinirea rogarei loru, in urm'a carei s'au tramisu in doue ronduri cate unu clericu; ci aceia, vediendu de o parte starea parochiei, ear de alta parte vrendu se se feresca de opinci, au abdisu de tote. Ceialalti poporeni un. cu observarea, ca dora e legata de conditie asiedarea preotului loru? m'au poftitu pre subscrisulu de in numele loru am

*) Noi suntemu convinsi, cumca v. consistoriu va fi avutu temeiurile sale cum-penitorie pentru o astfeliu de dispunere. Cu tote inse nu potemu lasa trecuta nici ocaziunea acest'a, ca se nu ne inaltiamu denou graiulu incontr'a *popandosiei*, speranti'a carei nutresee numai lenea unoru teneri studinti si carea adi num'a din partea celoru ce nu voru din sufletu curatu redicarea neamului nostru mai pota fi aperata. Giurstarile nefavoritorie ale unoru locuri, ce se paru a mai grai prelanga *moralisti*, se potu schimba prin organizare si reforma radicala efectuanda in sinode. Cu atatu mai putina precepemu o atare considerare a loru, catu deputu ast'a se instrainamu binefacatorii baserice si asia rari in dilele nostre. Altcumu ne-aducemu aminte de unu famosu casu analogu delanga isvoreje Muresiului, unde unu proprietariu rom. asiderea oferise intemeierea si dotarea unui gimnasiu inferioru, numai se se implinesca decata locurile competente dorinti'a publica faia cu o persona basericesca, dupa carea nici baseric'a nici natiunea vedu ca nu multe folose si laude secerã. — Red.

**) Departe se fia! caci atunci nice decum n'amu fi publicat'o. Faptele condemnabile ale singuritoru niciodata nu se potu cu dreptulu aserie societatei intregi. Red.

*) De sunt motive pentru limb'a magiara si nemtiesca in scolele poporului, rogamu pre cei ce le cunoscu se ni le spung.

facutu o suplica càtra v. ordinariatu metr., in carea s'au rogatu se se indure a-le tramite unu clericu, carele se fericéscă o orfana a repausatului parochu un. din locu, seau unu preotu cu totulu strainu macaru si casatoritu, in urm'a carei suplice s'a si tramesu unu preotu; deci si acest'a vediendu starea parochiei si certe le între celea trei familie si între ceialalti crestini gr. c., multiam si dinsulu. Au nu sunt acestea fapte, domnule corespundinte? Au nu s'au templatu acele certe între poporeni un. in fienti'a de faciă a rdsmului d. protop. gr. c. alu Bistrei, acumu canonicu in Blasiu, candu vruse a introduce pre acelu preotu? . . . Ce se tiene de epistol'a anonima (un'a, nu mai multe) si de pusicatur'a cu glontiu asupr'a unui'a, lumea o ascrise causei loru private, ba si amóresului fetei candidate de preotésă, asupr'a caror'a s'a si facutu investigare. — La tóte acestea dara nu pórtă vin'a confesiunea nóstra gr. or., ce se póte vedé si de acolo: a) cà preotii gr. or. cu cei gr. cat. antecesori ai domnului corespundinte au traitu porurea in cea mai buna armonía*); b) cà subscrisulu cá parochu gr. or. in casulu contrariu n'ar fi facutu poporeniloru uniti suplic'a susulaudata.

In fine la celea díse in amintit'a corespundentia despre cuventarile domnului A. B. depre amvonu, despre praporii cumparati, si despre acoperirea besericei (nu inse si alte reparature), observu numai atât'a, cà acelea sémena tare a laudarosia. Candu le-aru nará acelea fapte comun'a si oficiolatele c. r., debunaséma aru mai scari din valoarea laudei loru.

Moise Laslau, parochu gr. or.

Sciri din provinci'a nóstra beser.

Archidiecees'a Albei-Iulie.

Maiéstatea sa cu datu din 26 Aprile a. c. se indurá preagratosu a intari denou preainalt'a decisiune din 1. Fauru 1862, dupa carea in semin. gr. c. centr. sunt de a se sustiené din Ardélu 6 clerici romani (4 din partea archidieceesei, 1 pentru Ghierl'a si 1 pentru Lugosiu) pre spesele erariului pana atunci, pana candu acelea spese nu se voru poté cumv'a asemná din fondulu bobianu seau din altu fondu localu besericescu; — demandandu deodata, cá cei 1260 fl. m. a. fundati pe vecia de imperatés'a Mari'a Teresi'a pentru crescerea a loru 9 clerici rom. transilvani in vechiulu Barbareu, care suma anuală mai tardiu o folosi seminariulu domesticu din Blasiu, se remana si pre viitoriu cá fundatiune pentru laudatulu seminariu metropolitanu.

In *vicariatulu Fagarasiului* invetiamentulu poporalu iea unu sboru inbucuratoriu. Ni se scrie, cà in semestrulu I. a. c. in 49 scóle satesci din vicariatu au frecventatu 1242 baiati si 440 baiate, la-olalta 1682. Sunt preste aceea dóue scóle triviale câte cu doui profesori: un'a in Ohab'a cu 66 scolari, alt'a in Vaid'a-Recea cu 77 invetiacei. Progresulu in acestu semestru a fostu multiamitoriu.

Diecees'a Ghierlei.

Personali. Parochi'a si statiunea protopopésca a Betlénului in comitatulu Solnocului dinlontru se adju-decá m. onoratului d. v. protopopu alu Secului I. Tecariu; eara v. protopopi'a Secului se conferi onoratului d. parochu alu Buzei Ioanu Filipanu cu statiunea in Buz'a.

*) Asia se si cuvine, on. frati! Pentrucă cu totii suntemu romani, cu totii crestini, si multiamita lui Ddieu! inca cu totii gr. orientali si gr. catolici tienemu de crestinitismulu positivu, încātu dieu numai prejudetie stau in cale, cá aceste dóue beserici se-si dee man'a in interesulu adevérulu evangelicu.
Red.

Literatura.

Lumin'a credintiei, carte de rogatiuni si cantari pentru pietatea poporului romanu cat. de rit. or., cu binecuventare si aprobare episcopésca intru ajutoriulu unei beserice serace din santele carti elucrata de unu preotu. Pest'a 1866. — Noi publicarãmu in nrulu 2 alu „Sionului r.“ din a. c. provocarea la prenumerare cu 20 cr. v. a. pre acést'a carticica, si acumu salutãmu cu bucuria aparerea ei. Ea cuprinde pre 100 pagine in formatu de 12 rogatiunile de demaneti'a, rogatiunile si cantarile la liturgia, la manecare si la inseratu, cumu si alte rogatiuni ocazionali. In rogatiuni fórte cu scopu se face mereu alusiune la insemnatarea istorica-simbolica a diferiteloru actiuni liturgice, si nu mai puçinu nimeritu si folositoriu lucru e, cà s'au susceptu in „Lumin'a credintiei“ si une particelle alese din cartile nóstre besericesci, precumu: tropariele invierei, stichire alese, catavasiele unoru serbatori scl. Tipariulu frumosu, limb'a inca poporala cu esceptiunea câtor'va cuvente neologice, d. e. Virgine (alaturea cu Vergur'a si Fetiór'a), sante-mente (taine). In literatur'a nóstra intru tóte inceputoria carticicéu'a presinte merita a fi imbraçisiata cu caldura si recomandata celoru pentru cari e menita, ear mai alesu cá premie in scólele populari.

Introductio in sacram scripturam, auctore T. I. Lamy s. theologiae doctore, hermeneuticae sacrae et lingvar. orient. in universitate cath. Lovaniensi professore et collegii Mariae Theresiae praeside. Pars prima introductionem generalem complectens. Mechliniae, H. Dessain 1866 vol.; de pag. VI — 275 in 8.

Archaeologia biblica, auctore V. L. de Biasi studii biblici et ling. hebr. chald. et arab. in fac. theol. Olmucensi professore. Ratisbonae. 1865. Vol. I.

Lexicon totius latinitatis, I. Faciolati, Aeg. Forcellini et I. Furlanetti, seminarii Patavini alumnorum curâ, operâ et studio lucubratum, et nunc demum juxta opera R. Klotz, G. Freund, L. Döderlein aliorumque recentiorum, auctius, emendatius, melioremque in formam redactum, curante doctore Francisco Corradini eiusdem seminarii alumno. Patavii typis seminarii. 1864. Fasc. 1 et 2.

La natura e la grazia, sopra il naturalismo moderno detti in Roma nella quaresima del 1865 dal p. Carlo M. Curci. Volumi due in 8. piccolo, il primo di pagine XLIV—420 ed il secondo di pag. 300.

Laien catechismus über Religion, Offenbarung und Kirche, von Dr. F. X. Dieringer, Domkapitular und Professor der Theologie an der Universität Bonn. Mainz 1865. Pr. 1 tal. 20 gr. n.

Ochire prin lumea politica

(din 1—15 Maiu.)

Cronica interna si externa. Intemplantile politice dinlontru in acestu restempu au fostu un'a cu cele dinafara — unu alarmu si o pregatire neintrerupta de bataia, si mesur'a sperantieloru pazei se miciorã fórte dupa-ce faciă cu pregatirile belice ale Prusiei si ale Italiei imperati'a nostra inca se vediu silita a se inarmá din talpi pana in crescetiu. Intr' aceea orisonulu dubietatiloru incepe a se luminá si adeveratele tendintie esu cu incetulu la ivéla. Anume imperatulu francesu, visitandu mai decurundu faimos'a inca desub Napoleonu I. cetate ultrabonapartistica Auxerre, la primirea ce i se facu díse între altele, cumca „elu si adi uresce conventiunea din 1815“, cuvente nu nóue ci numai unu resunetu alu

renumitului mesagiu din 3 Nqembre 1863, cari cuvente inse in cercustările de fația dau unu comentariu lamuritu la asigurările Franciei, cumca dins'a in casu de resboiu va remané neutrala și si-va pastrá actiune libera." Căci déca imperatul ei „uresce tractatele din 1815," apoi ast'a vedesce sustinerea vechiei programe a Franciloru, de a reocupá adeca de o parte provinciele de la Renu și a restatorí marginile naturali ale Franciei (magulitoriu pentru Franci); eara de alta parte de a sforcică prin aceea cu totulu urgisitele tractate vienesse, cari destronédia famili'a napoleonida (de interesu pentru Napolconu III). Deunde se póte cu andresnéla conchide, că erumpendu resbelulu Napoleonu cu o armata s'ar pune la spatele Prusiei și cu alt'a la ale Italiei, cá la lipsa se le póta sarí intr'ajutoriu; firesce că apoi, dupa gloriós'a invingere intorcundu-se cătra casa, pentru sierbitiele amicali ar díce cătra o parte din Germani'a renana „vade mecum." Ast'a o precepura in urma si statele germ. midlocie si mice, si in 9 l. c. in senatulu din Franfurtu reieptandu proieptulu de reforme prusianu votara pentru propunerea Sacsoniei, cá in intielesulu art. 11. din act'a confederatiunei acést'a se intre vina incontr'a Prusiei turbaratorie de pacea Germaniei. — Fația cu tóte acestea e intr' adeveru inaltiatoriu de spiritu entusiasmulu, cu carele popórele Austriei alérga pe intrecute intr' ajutoriulu patriei amenintiate cu periclu; ofertele pre altariulu patriei comune curgu, corpurile de voluntiri se formédia unulu dupa altulu in Ungari'a, in Galiti'a, in Boemi'a, ba si unu corpu serbescu. Astea nu potu se nu aduca aminte adi in 15 Maiu, (marea dí a fidelitatei jurate decătra Romani inaltei case domnitórie habzburgice si sigilate prin sangele a loru 40.000 de martiri eroici), nu potu se nu ne aduca aminte adevverulu, cumca Romanului i sunt innascute semtimele. dinastice, i-sunt prefacute in a dóu'a natura ali-pirea si credinti'a cătra amatulu imperatu, cari vertuti le-a ereditu inca de la strabunii sei, de la acei strabuni, cari pre tempulu gloriósei imperatese Mari'a Ter., cu tóte seraci'a loru si prelanga tóte că eráu sclavi si nule politice, se grabira totusi precumu scrie Sam. Clainu a-si documentá amorea si fidelitatea loru cătra marea loru patróna intre altele si — prin ajustarea unei companie de luptaci; astea repetímu, nu potu se nu ne insufe curagiu de a ne respicá modest'a parere, că natiunea rom. inca n'ar trebuí se remana adi afara din sírulu celor' alalte popóre austriace, *formandu si ajustandu o legiune romana* de câte-va sute de voluntiri: pentrucá (desi meritele natiunei rom. pentru patria si tronul sunt necontestate, fidelitatea ei fora parechia) se amutiésca astfeliu gur'a malevoliloru nostri, cari nu intr' atá'a in publicu se nevoescu a faurí din fiacare suflare si misticare a Romanului câte o calumnia de daco-romanismu, cătu mai vertosu intr' ascunculu si intunereculu nepatrunsu de publicitate nu se ostenescu a tiese mereu la planuri diavolesci incontra-ne. — Mai amintimu inca faim'a, că regimulu ar fi gat'a a face concessiuni insemnate Unguriloru intr'acolo, cá pentru trebile privitorie la statulu curtei imp., la resbelu, la esterne, la comerciulu si la finantie generala, se se denumésca „ministri imperiali" (Reichsminister), impreuna cu unu „cancelariu supremu" pentru provinciele ungare si altulu pentru cele germano-slave, cari toti se fia respundiatori la o „delegatiune" compusa din deputati tramesi din partea ambeloru complecse ale imperiului (tramitiendu-se in ea din Pest'a si dintre deputatii Croatiei si ai Ardélului in proportiunea locuitoriloru acestori provincie); ear pen-

tru celealalte trebi, justitia, cultu, instructiune, finantie speciala, se se denumésca in Ungari'a ministri cu titlu de „secretari de statu" si respunsabili dietei. Altmintrea in casu de bataia dietei pestana póte se va amená.

In fine ce se tiene de Romani'a, situatiunea ei pentru neastemperulu partiteloru devine totu mai grea, si reului se mai adauge si aceea, că conferinti'a din Parisu nu recunoscú alegerea lui Carolu I. prin plebiscitu, ci pofú cá adunarea se se respice denou asupr'a mantienerei seu nemantienerei unirei, si déca maioritaea deputatiloru Munteniei seu ai Moldovei separatu s'ar respicá incontr'a, atunci ar fi se se aléga doi principii; in totu casulu vre numai principe seu principi indigeni. — O scire inbucuratorie e formarea unei „Societati literarie romane", membrii carei, denumiti de astadata deadreptulu prin guvernulu, dupa „Concordia" sunt: dd. dr. Ios. Hodosiu si Al. Romanu din Ungari'a; T. Cipariu, I. G. Munteanu si G. Baritiu din Transilvani'a; Mocioni si V. Babesiu din Banatu; Al. Hormusachi si dr. Ambr. Dimitrovitia din Bucovin'a; Al. Hajdeu, cav. Stamate si Stregescu din Besarabi'a; Carageni si Cascovitiu din Macedoni'a, si inca siepte membrii denumindi din Romani'a. Societatea, carea va tiené siedintiele sale deschidiende la 1. Aug. a. c. in palatiulu universitatei in Bucuresci si va fi subventiunata de statu, va avé: 1) de a determiná ortografi'a limbei rom., 2) de a elucrá gramatic'a limbei rom., 3) de a incepe elaborarea dictionariului rom. Siesiunea din estu anu a societatei va durá dóue luni celu multu. Pana la stabilirea budgetului ei ministrulu culteloru va procurá membriloru din Romani'a câte 30 galbeni spese de calatori'a si 2 galb. diurnu, ear celor'alti 80 galb. spese de cale si 2 galb. diurnu pentru totu tempulu siedintieloru literarie. Totu Romanulu saluta cu bucuria acést'a institutiune, menita de a face epoca in istori'a literaturei si culturei romane.

Varietati.

Scire trista. Junimea rom. are cu unu educatoriulu si mentorulu mai puçinu. Meritatulu barbatu, profesoriulu profesoriloru de la institutele din Blasiu, Iosifu Tarti'a, in 9 l. c. si-fini cursulu vietiei neobosite. Mii de veneratori ai adormitului in Domnulu voru suspiná cu noi inpreuna si voru díce: Fia-i tierin'a usóira si memori'a eterna!

D. colonelu pensiunatu br. Davidu Ursu (alesu nu demultu de deputatu in distr. Fagarasiului), cá Romanu adevveratu si-oferi in tempurile critice de adi denou sierbitiulu seu militariu Maiestatei sale.

De consiliariu referinte in trebile besericesci la cancelari'a aul. ung. se denumí ilustr. sa d. Lad. Biró, episcopu tit. de Scutari si canonicu capit. din Satumare.

Esc. sa metropolitulu de Alb'a-Iuli'a, precumu audímu din fuintana secura, va se adune in dílele acestea pre ilustr. dd. episcopi sufragani spre o cousultare preliminară in privinti'a sinodului.

Scóla pentru protestanti in petto. „Pesti Napló" din 10 l. c. publica o corespundintia din Selagiu euprindiatória de multiamita, căci „in comun'a curatu romanesca Csög cu ocaziunea comasarei s'au ruptu 10 jughere de aratura si fenatiu corespundiatoriu pentru o scóla protestantica redicanda cand'va in acea comuna; pana atunci mosfor'a o va folosí invetiatoriulu protestantu din Tasnád-Szarvad." — Nucumv'a unii vr'eu a face si din pietre fii de ai lui Calvinu, seu mai bine de ai lui Bendeguz?!

Instalarea bustului nemeritoriului barbatu alu natiunei Simeonu Barnutiulu in aul'a universitatei din Iasi se va celebrá in 28 l. c.